

**ВІДГУК
офіційного опонента**

доктора педагогічних наук, професора,
головного наукового співробітника відділу позашкільної освіти

Інституту проблем виховання

Національної академії педагогічних наук України

Толочко Світлани Вікторівни

на дисертаційну роботу **Фещенко Ганни Юріївни** на тему

«Професійна підготовка до соціокультурної діяльності

менеджерів з позитивним психоемоційним інтелектом»,

подану на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності

011 Освітні, педагогічні науки галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

**Актуальність теми дисертаційної
роботи**

Актуальність теми дослідження зумовлена соціальним, культурним і професійним чинниками.

Значущість проблеми полягає в усвідомленні впливу неперервного розвитку суспільства та підвищення вимог до сучасної освіти на формування позитивного психоемоційного інтелекту здобувачів освіти. Означений процес є не менш важливим у фаховій підготовці, ніж здобуття їхніх академічних знань, набуття умінь і навичок, формування і розвиток компетентностей.

Важливість професійної підготовки до соціокультурної діяльності менеджерів з позитивним психоемоційним інтелектом актуалізована й у Стандартах вищої освіти України: першого (бакалаврського) та другий (магістерський) рівнів галузі знань 02 Культура та мистецтво зі спеціальності 028 Менеджмент (2020), де серед загальних компетентностей визначено, зокрема, здатність .Здатність вирішувати соціокультурні проблеми за невизначених умов і вимог та надавати науково-обґрунтовані, професійні рекомендації та висновки.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота виконана відповідно до тематичного плану Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (2018–2024 рр.). Результати дослідження впроваджено в освітній процес Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (акт впровадження №272/4 від 04.11.2024 р.), Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (довідка впровадження № 01-23/385 від 26.11.2024 р.).

Найбільш суттєві результати дослідження, що містять новизну

Уперше в українській педагогічній науці Г. Фещенко здійснила комплексне дослідження проблеми професійної підготовки до соціокультурної діяльності менеджерів з позитивним психоемоційним інтелектом. Наукова новизна полягає в тому, що дослідницею:

розроблено, обґрунтовано та експериментально перевірено модель професійної підготовки до соціокультурної діяльності менеджерів з позитивним психоемоційним інтелектом;

розроблено, обґрунтовано та визначено зміст і структуру поняття «професійна компетентність соціокультурної діяльності менеджерів з позитивним психоемоційним інтелектом», сформульовано в авторському представленні зміст понять дослідження «процес професійної підготовки до соціокультурної діяльності менеджерів з позитивним психоемоційним інтелектом»;

розроблено зміст і структуру професійної компетентності соціокультурної діяльності менеджерів з позитивним психоемоційним інтелектом для освітніх ступенів Бакалавр та Магістр спеціальності 028 Менеджмент соціокультурної діяльності, галузі знань 02 Культура і мистецтво;

розроблено та обґрунтовано комплексну методику оцінювання позитивного психоемоційного інтелекту у менеджерів; комплексний критеріальний апарат метрики встановлення рівнів сформованості професійної компетентності соціокультурної діяльності менеджерів з позитивним психоемоційним інтелектом за критеріями вимірювання – мотиваційний, соціокультурний, технологічний та менеджерський, показниками та рівнями (низький, достатній, високий) та метрики діагностики ознак позитивного психоемоційного інтелекту у менеджерів, а саме – п'яти груп вимірювання відповідних рівнів (парціальності та інтегративності, утвердження, соціальної проєкції та бар'єрності, суб'єктивізму, афективності);

удосконалено зміст і структуру діагностики освітніх компонентів – програмних результатів навчання, інтегральної, загальних і спеціальних (фахових) компетентностей майбутніх бакалаврів з позитивним емоційним інтелектом з професійною компетентністю соціокультурної діяльності за циклами; комплексну методику оцінювання позитивного психоемоційного інтелекту у менеджерів;

подальшого розвитку набули теоретичні та методичні засади професійної підготовки менеджерів до соціокультурної діяльності зі забезпеченням формування позитивного психоемоційного інтелекту у міждисциплінарних аспектах.

Значення отриманих автором результатів дослідження для науки і практики

Дисертаційне дослідження містить нові наукові положення, реалізація яких сприятиме процесові професійної підготовки до соціокультурної діяльності менеджерів із забезпеченням формування позитивного психоемоційного інтелекту в контексті міждисциплінарного дослідження соціальної проєкції психомірності.

Здійснення добору й обґрунтування концептуальних та організаційно-методичних засад професійного формування позитивного психоемоційного інтелекту менеджерів соціокультурної діяльності з аксіологічним аналізом технологій у контексті міждисциплінарного дослідження соціальної проєкції психомірності, упровадження моделі професійної підготовки до соціокультурної діяльності менеджерів з позитивним психоемоційним інтелектом здійснено з урахуванням комплексу підходів – загальних наукового пізнання (системного, процесного, функціонального, квалітологічного, трансформаційного, синергетичного), конкретно-наукових психології (фемінологічного, тестологічного, генетичного, факторного, регуляційного, структурно-функціонального, інформаційного) та підходів до навчання (компетентнісного, студентоцентрованого, діяльнісного, індивідуального, партисипативного).

Сутність понять «інтелект», «емоційний інтелект», «соціальний інтелект» схарактеризовано на основі вивчення українських і закордонних філософських, психологічних, педагогічних, культурологічних, соціологічних джерел. Для подолання роздрібнення інтелекту людини на «шматочки» авторкою уведено новий термін «позитивний психоемоційний інтелект», який відповідає концептуальним засадам сучасної філософії, методології та науки, які знайшли своє місце в роботах українських дослідників і виражені концептуальною моделлю «ціле-в-цілому» та концептом «b-p(m/c, ...)».

Заслуговує на увагу концептуалізація формування позитивного психоемоційного інтелекту у менеджерів соціокультурної діяльності в контексті міждисциплінарних досліджень соціальної проєкції психомірності. Доведено, що психомірність соціокультурної діяльності менеджерів у галузі культури і мистецтва виявляється в окремій людині, у суспільстві, соціальному житті людей через її структуру і поведінку, ритми, що виникають. Психомірність позитивного психоемоційного інтелекту та його формування як нелінійної цілісності (у значенні такого, що стає) впливає на людину-менеджера з його поведінкою і стратегіями. Зі свого боку це визначається психомірністю позитивного психоемоційного інтелекту менеджерів та процесу його формування.

Теоретичні й методичні матеріали дослідження, науково-методичного та інформаційно-технологічного супроводу можуть бути практично корисними

для розлогого спектру спеціальностей професійної підготовки майбутніх менеджерів соціокультурної діяльності.

Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків

У дослідженні відповідно до розгляду завдань подано 228 опрацьованих джерел, з них 86 – іноземними мовами, зокрема матеріали 32 дисертаційних досліджень, 5 лексикографічних праць, 6 діагностик і методик емоційного інтелекту, зокрема й оцінювання позитивного психоемоційного інтелекту в менеджерів.

Дослідниця застосовувала комплекс методів наукового дослідження, зокрема дефінітивний (для конкретизації та удосконалення тезаурусу), аксіологічний (ціннісних надбань сучасних технологій розвитку психоемоційного інтелекту у здобувачів вищої освіти), соціально-філософський (забезпечує дослідження предмету – процесу формування позитивного психоемоційного інтелекту; синергію підходів та інтеграцію міждисциплінарності технології формування засобами психолого-педагогічного тренінгу), історико-порівняльний (становлення й розвитку тезаурусу педагогічної проблеми дослідження з урахуванням суспільних трансформацій та контекстуальних особливостей соціальної турбулентності), структурно-логічний, організаційний, функціональний (розроблення структурно-логічної схеми, змісту функціонального призначення процесу формування в професійній підготовці менеджерів соціокультурної діяльності), системного аналізу (релевантних результатів об'єкту дослідження), що актуалізувало вивчення співвідносин поняття психомірності і процесу формування позитивного психоемоційного інтелекту у менеджерів соціокультурної діяльності в галузі культури й мистецтва.

Розроблено та впроваджено комплексну методику оцінювання позитивного психоемоційного інтелекту в менеджерів з адаптованими до педагогічної проблеми дослідження методиками: методику діагностики емоційного інтелекту Н. Холла; методику дослідження рівня розвитку емоційного інтелекту В. Зарицької; методику діагностики емоційних бар'єрів у міжособистісному спілкуванні В. Бойко; методику модифікованої шкали оцінювання суб'єктивного благополуччя (БіБіСі); методику-опитувальник позитивного і негативного афекту (ОПАНА) М. Кліманської, І. Галецької, методику-метод «Створююча Сила» та комплексного критеріального апарату метрики встановлення рівнів сформованості професійної компетентності соціокультурної діяльності менеджерів з позитивним психоемоційним інтелектом та метрики діагностики ознак позитивного психоемоційного інтелекту у менеджерів.

Теоретичні положення, діагностувальний інструментарій, методику професійної підготовки до соціокультурної діяльності менеджерів з позитивним психоемоційним інтелектом апробовано в освітньому процесі

Українського державного університету імені Михайла Драгоманова та Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Повнота викладу результатів дисертації в наукових публікаціях

Основні положення та отримані результати відображено у 8 наукових працях, серед них 3 статті в наукових фахових виданнях України в галузі педагогіки, 5 тез і матеріалів доповідей апробаційного характеру. Усі наукові праці одноосібні.

Результати дослідження дисертантка також апробувала у виступах на 22 конференціях: 10 міжнародних, 8 усеукраїнських, а також на щорічних звітних науково-практичних конференціях і науково-методичних семінарах Українського державного університету імені Михайла Драгоманова впродовж 2020-2023 рр.

Структура та зміст дисертації, її завершеність і відповідність установленим вимогам щодо оформлення

Структура дисертації та обсяг відповідає вимогам МОН України щодо дисертацій на ступінь доктора філософії.

Дисертація складається з анотацій українською й англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків та списків використаних джерел до кожного розділу, загальних висновків і додатків.

Зміст розділів загалом розкриває перебіг розв'язання поставлених завдань.

Таблиці, рисунки, додатки загалом візуалізують виконання завдань дослідження.

У вступі аргументовано актуальність дослідження, означено суперечності, які обумовлюють проблему дослідження. Висвітлено теоретичні напрацювання сучасних дослідників у педагогічній теорії, окреслено пріоритетні ідеї дослідницького пошуку. Представлено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів

З метою виконання **першого завдання** дослідження в **першому розділі** здійснено аналізу теоретичних засад професійної підготовки менеджерів до соціокультурної діяльності й академічного досвіду міждисциплінарного дослідження з дефінітивним аналізом тезаурусу формування позитивного психоемоційного інтелекту. Сформульовано в авторському трактуванні поняття «процес професійної підготовки до соціокультурної діяльності менеджерів з позитивним психоемоційним інтелектом», яке витлумачено як явище соціокультурної феноменології та соціокультурну форму організації освітнього процесу у системі неперервної освіти у складових навчально-науково-пізнавальної, науково-дослідницької, інформаційно-технологічної діяльності та соціального сервісу правового захисту усіх учасників

підготовки та професійного розвитку у закладах вищої освіти; неперервне навчання та професійний розвиток менеджерів соціокультурної діяльності ОС Бакалавр та ОС Магістр спеціальності 028 Менеджмент соціокультурної діяльності», галузі знань 02 Культура і мистецтво.

Обґрунтовуючи концептуальні й організаційно-методичні засади професійного формування позитивного психоемоційного інтелекту з аксіологічним аналізом технологій для менеджерів соціокультурної діяльності (друге завдання), у другому розділі дослідниця здійснює деталізований аналіз досвіду українських і закордонних дослідників, котрий засвідчує, що основними напрямками роботи щодо розвитку емоційного інтелекту в здобувачів вищої освіти є поєднання теоретичної розширеної навчальної бази, що формує навички психоедукації функціонування когнітивних, емоційних, адаптивних та комунікативних процесів особистості на узагальненому та диференціальному рівні, а також практичних дій самих студентів з напрацювання досвіду розвитку та використання емоційного інтелекту для вирішення конкретних завдань.

Здобувачкою конкретизовано, що «позитивний психоемоційний інтелект Людини» як соціокультурний феномен укладається в архітектурних компонентах: емоційному – емоційна грамотність, сприйняття емоцій, їхнього виразу та співчуття; самосвідомості, самоаналізу й самовпевненості, самопізнання та самомотивації, саморегулювання і контролю, емпатії та навичок соціальної взаємодії у визначеній спрямованості; ментальному – синергія ментальних здібностей сприйняття власного емоційного стану та оточуючих, розумова спроможність у здатностях навчання, адаптації, самостановлення, вироблення рішень; соціальному – комплекс здібностей до соціалізації особи; позитивному – здатності позитивного моделювання мисленнєвого процесу, опрацювання деструктивних виявів, усвідомлення різнобічності прояву проблемних ситуацій, пошуку раціональних рішень, самоконтроль власних думок, установлення практичного зиску для оточення і власної користі, здатність використовувати когнітивний, фізичний, психоемоційний, соціальний, професійний потенціал; позитивному психоемоційному – консолідуючий термін виразч потенціалу людини для подолання інтелектуальних бар'єрів і протиріч у спроможності до позитивного моделювання дій, критичного та креаційного мислення з метою наукового пізнання, самовдосконалення та актуалізації власних активів як агентів позитивного перетворення і забезпечення реалізації парадигми сталого розвитку Людини і суспільства.

Розроблення та обґрунтування змісту і структури професійної компетентності соціокультурної діяльності менеджерів з позитивним психоемоційним інтелектом (третє завдання) представлено дослідницею у п.3.1 третього розділу.

У вищевказаному розділі сформульовано зміст і структуру професійної компетентності соціокультурної діяльності згідно з вимогами стандартів

вищої освіти першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти спеціальності 028 Менеджмент соціокультурної діяльності галузі знань 02 Культура і мистецтво, а саме: інтегральні, загальні й спеціальні (фахові) компетентності та виокремлено вимоги вдосконаленого змісту з авторськими набором загальних і спеціальних компетентностей і програмних результатів навчання.

Акцентує увагу на змістовій підсистемі, яку укомплектовано змістовим наповненням за циклами підготовки та вимогами стандартів вищої освіти та вимогами до удосконалення змісту професійної підготовки, відповідно для ОС Бакалавр – дисциплін загальної підготовки – українська мова (за професійним спрямуванням), історія української державності, українська культура, філософія, громадянська освіта та основи демократії, академічна культура, іноземна мова, цифрові технології та культура здоров'я особистості; дисциплін професійної підготовки – вступ до спеціальності, соціологія культури, історія мистецтв, загальна психологія, соціальна та культурна антропологія, соціокультурна інфраструктура, соціокультурна діяльність, соціальна психологія, основи наукових досліджень, соціокультурна анімація, соціокультурне проектування, педагогіка дозвілля, іміджологія, менеджмент у галузі культури, професійна етика, маркетинг у соціокультурній сфері, соціальні комунікації, менеджмент креативних індустрій, технологічні основи соціокультурної діяльності, економічні основи соціокультурної діяльності, зв'язки з громадськістю в соціальній сфері, молодіжна політика ЄС, правове забезпечення соціокультурної діяльності, соціокультурна феноменологія, етнодемографічні процеси сучасної Європи.

Для ОС Магістр – дисциплін загальної підготовки – філософія освіти, освітня політика і лідерство, іноземна мова, організація наукових досліджень; дисциплін професійної підготовки – управління соціокультурними програмами та проектами, сучасні технології соціокультурного проектування, методика викладання фахових дисциплін, інноваційне підприємництво і стартаппроекти в соціокультурній сфері, інноваційний соціокультурний менеджмент, практики міжкультурного діалогу тощо.

Відповідно до **четвертого завдання** дослідження розроблено критеріальний апарат оцінювання рівнів сформованості професійної компетентності соціокультурної діяльності менеджерів з позитивним психоемоційним інтелектом (**п.3.2 третього розділу**).

Означено критерії метрики встановлення рівнів сформованості професійної компетентності соціокультурної діяльності менеджерів з позитивним психоемоційним інтелектом: мотиваційний, соціокультурний, технологічний та менеджерський для ОС Бакалавр (Додаток А) та ОС Магістр (Додаток Б) спеціальності 028 Менеджмент соціокультурної діяльності» галузі знань 02 Культура і мистецтво, а також деталізовано виокремлені показники відповідно до критеріїв.

Окреслено рівні сформованості професійної компетентності

соціокультурної діяльності менеджерів з позитивним психоемоційним інтелектом: початковий, достатній, високий.

На скрінінговому етапі дослідження здійснено визначення вихідного рівня сформованості професійної компетентності соціокультурної діяльності менеджерів з позитивним психоемоційним інтелектом здійснено за скрінінговими анкетами для ОС Бакалавр (таблиця 3.1) та ОС Магістр (таблиця 3.2), які розроблено за вимогами відповідних стандартів вищої освіти спеціальності 028 Менеджмент соціокультурної діяльності, галузі знань 02 Культура і мистецтво. Отримані показники засвідчили, що у КГ та ЕГ результати сформованості рівнів професійної компетентності соціокультурної діяльності менеджерів з позитивним психоемоційним інтелектом були аліквотними, зокрема в переважній більшості початковий і достатній рівні мали перевагу. Після проведення формувального експерименту показники ЕГ значно зросли на достатньому й високому рівнях.

Відповідно до п'ятого завдання дисертанткою обґрунтовано та спроєктовано модель професійної підготовки до соціокультурної діяльності менеджерів з позитивним психоемоційним інтелектом (п.3.1) та здійснено перевірку їхньої ефективності (п.3.3), що сприятиме, за дослідницьким задумом, підвищенню ефективності процесу формування.

Під моделлю формування представницької компетентності професійно-метричного реноме майбутніх викладачів вищої освіти авторка розуміє цілісну єдність підсистем у забезпеченні синергії її змістових, функціональних, організаційних, методичних структурних складових у підсистемах: функціонально-цільової, методологічної, змістової, методичної, діагностичної та результативної.

Методологічною основою моделі визначено комплекс підходів: загальних наукового пізнання (системний, процесний, функціональний, квалітологічний, трансформаційний, синергетичний), конкретно-наукових психології (феменологічний, тестологічний, генетичний, факторний, регуляційний, структурно-функціональний, інформаційний) та підходів до навчання (компетентнісний, студентоцентрований, діяльнісний, індивідуальний, партисипативний), також принципів організації професійної підготовки (системності, міждисциплінарності, індивідуалізації, практичної спрямованості, послідовності й наступності) та форм організації освітнього процесу: очна, заочна, дистанційна, змішана, мережева.

Ефективність розробленої і обґрунтованої дисертанткою моделі професійної підготовки до соціокультурної діяльності менеджерів з позитивним психоемоційним інтелектом підтверджено на формувальному етапі педагогічного експерименту згідно з показниками рівнів сформованості професійної компетентності соціокультурної діяльності менеджерів з позитивним психоемоційним інтелектом

Результати дослідження узагальнені у висновках до розділів та в загальних висновках.

Додатки – деталізовані і структуровані таблиці з репрезентованими критеріями, показниками й рівнями сформованості професійної компетентності соціокультурної діяльності менеджерів з позитивним психоемоційним інтелектом для ОС Бакалавр та Магістр – візуалізують критерії та обґрунтовують поділ за рівнями (низьким, достатнім, високим).

Покликання в основному тексті здійснено з дотриманням нормативних вимог.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Загалом позитивно оцінюючи наукове і практичне значення одержаних дисертанткою результатів, висловимо певні побажання й зауваження.

1. Виконуючи дослідження, здобувачка виокремила три суперечності (с. 17). Варто чіткіше окреслити, як вирішено дослідницею суперечності, зазначені у вступі роботи, зокрема, між змістом і структурою організації професійної підготовки до соціокультурної діяльності й вимогами соціального замовлення на майбутніх фахівців-менеджерів з позитивним психоемоційним інтелектом для вирішення практичних завдань в умовах воєнного стану та в мирний час.

2. У підрозділі 2.3 у межах другого розділу «Організаційні і методичні засади формування професійної компетентності соціокультурної діяльності у менеджерів з позитивним психоемоційним інтелектом» бажано було більш чітко окреслити етапи професійної підготовки до соціокультурної діяльності менеджерів з позитивним психоемоційним інтелектом.

3. Цифровізація освіти й науки актуалізує формування й розвиток цифрової компетентності. Робота набула б більш значної актуальності за вивчення Рамки цифрових компетентностей для підприємців та/або Рамки цифрових компетентностей для держслужбовців як інструменту для створення освітніх стандартів, розробки освітніх програм провайдерами освітніх послуг і платформами, які забезпечують неформальне навчання, а також для саморозвитку в інформальній освіті. Дослідження їхнього впровадження в професійну підготовку до соціокультурної діяльності менеджерів з позитивним психоемоційним інтелектом стало б доцільним аспектом в умовах відкритої освіти й цифровізації в процесі реалізування державної політики та планування ініціатив, спрямованих на підвищення рівня цифрової грамотності й практичного використання засобів і сервісів ІТ-технологій конкретними цільовими групами населення.

4. В анотації, вступі, основному тексті дисертації, висновках доцільно замінити складні синтаксичні конструкції досить великого об'єму (с. 3–4, 20–21, 151 тощо). Також бажано перенести великі за обсягом таблиці (2.1, 3.3, 3.4, 3.5, 3.6 – від 2,5 до 8 сторінок) до додатків.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Дисертація Фещенко Ганни Юріївни на тему «Професійна підготовка до соціокультурної діяльності менеджерів з позитивним психоемоційним інтелектом», що представлена на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, є структурно завершеним, самостійним науковим дослідженням, характеризується новизною, теоретичним і практичним значенням, відповідає вимогам, що визначені наказом Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12.01.2017 р. № 40 і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого КМУ від 12.01.2022 р. № 44. Усе це дає підстави для присудження Фещенко Ганні Юріївні ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки в галузі знань 01 Освіта / Педагогіка.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук,
професор, головний науковий співробітник
відділу позашкільної освіти
Інституту проблем виховання
Національної академії педагогічних
наук України

Світлана ТОЛОЧКО

Якел-Калібабчук Н.В.

Толочко С.В.